

2. Куліненко Л. Б. Педагогічні засади формування готовності старшокласників до свідомого вибору майбутньої професії типу «людина-техніка»: Монографія. – Ізмаїл, 2011. – 230 с.

Kulinenko L.B. (2011). Pedagogichni zasady formuvannia hotovnosti starshoklasnykiv do svidomoho vyboru maibutnoi profesii typu «liudyna-tekhnika». Izmail (In Ukrainian).

3. Тхоржевский Д. О. Методика трудового та професійного навчання / Тхоржевский Д.О. – К.: ДІНІТ. – Ч.1. – 248 с.

Thorzhhevskij D. O. Metodika trudovogo ta profesijnogo navchannja. Kyiv: DINIT (In Russian).

Kulinenko L.B. On the problem of the implementation of the type of school career counseling professions "man – technique" for pupils with special educational needs

Annotation. The article presents the analysis of the problem of vocational guidance activities at school. The content of awareness and motivation of professional choice students, described the use of a technique developed by the author's professional diagnostics pupils with special educational needs. The characteristics of awareness and motivation of professional selection in the school system of vocational guidance.

Keywords: *career guidance, cumulative, students with special educational needs, technomic profession, awareness, motivation*

Кулиненко Л.Б. К проблеме реализации школьной профориентации по типу профессий «человек – техника» для учащихся с особыми образовательными потребностями

Аннотация. В статье представлено анализ проблемы профориентационной деятельности в школе. Определено содержание осознанности и мотивации профессионального выбора школьниками, описано возможность использования разработанной авторской методики профессиональной диагностики школьников с особыми образовательными потребностями. Представлено характеристики осознанности и мотивации профессионального выбора в системе школьной профориентации.

Ключевые слова: *профориентация, кумулятивность, школьники с особыми образовательными потребностями, технономичные профессии, осознанность, мотивация.*

УДК 159.922.

Малинович Л. М., Верхоляк М. Р.

До проблем діагностики психологічної готовності дітей з порушеннями слуху до навчання у школі к проблеме

Анотация. Стаття присвячена одній з актуальних проблем сучасної теорії і практики спеціальної психології – психодіагностичному вивченню стану сформованості психологічної готовності дітей з порушеннями слуху до навчання в школі. В праці узагальнено проблеми психодіагностики з метою запобігання проявам їх виникнення.

Ключові слова: *психодіагностика, психологічна готовність до шкільного навчання, діти з порушеннями слуху (слабкочуючі, нечуючі).*

В Україні система навчання дітей з порушеннями слуху є однією із тих сфер психологічної практики, в якій психодіагностика є основою для побудови освітнього процесу загалом. Виявлення своєрідності психічного розвитку дитини з порушеннями слуху, її психологічних особливостей і є головною метою психодіагностики порушень розвитку. Вона є частиною комплексного обстеження дитини, яке здійснює велика кількість фахівців і на базі результатів якого підбирається певний тип освітнього закладу, враховуючи розвиток сенсорно-перцептивних функцій, моторики, розумової діяльності та емоційно-вольової сфери. Практика свідчить, що психологічне обстеження дітей з порушеннями слуху (нечуючих та слабкочуючих) супроводжується певними проблемами, які пов'язані із специфічними особливостями їх психічного розвитку.

Встановлено, що складність проблеми психологічної діагностики готовності дітей дошкільного віку з порушенням слуху до навчання в школі (ГНШ) полягає у розробленні системного підходу до її вирішення, а саме – визначенні напрямів, часової локалізації та динаміки проведення в межах віку. Саме тому виникає необхідність у констатації тих проблем, невирішеність яких й обумовлює появу більш складних труднощів розвитку, навчання та виховання дитини в школі. Практика свідчить, що психологічне обстеження дітей з різними ступенями порушення слуху супроводжується певними проблемами, які пов'язані із специфічними особливостями їх психічного розвитку.

Водночас, особливої актуальності в контексті дослідження дітей з порушеннями слуху набуває використання комплексного підходу, призначення якого не лише в побудові діагностики та визначенні її результатів, але й створенні прогностичної картини готовності дитини до оволодіння навчальною діяльністю та вибору типу освітньої установи.

У наш час комплексний підхід до діагностики закріплений у Положенні про відбір дітей з порушеннями у розвитку, яке розроблено до кожного типу спеціальних дошкільних закладів і шкіл. Але, незважаючи на те, що принципи діагностики порушень розвитку були розроблені, практика психологічної діагностики при відборі дітей з порушеннями розвитку до шкільного навчання вимагає значного доопрацювання. Реалізація комплексного підходу, на жаль, не забезпечує перехід психологічної діагностики з інтуїтивно-емпіричного рівня на рівень констатації та прогнозу. Також вимагає вирішення проблема заміни кількісної оцінки емпіричною (суб'єктивною). У цьому контексті діагностика стану сформованості (ГНШ) у дітей з порушеннями слуху, набуває особливої актуальності у спектрі сучасних освітніх реформ. Мета статті полягає в обґрунтуванні причин виникнення проблем діагностики сформованості психологічної готовності до навчання в школі (ГНШ).

У сучасній системі навчально-виховного процесу існують певні вимоги до проведення ефективної діагностики особливостей психічного розвитку дітей з порушеннями слуху: йдеться про використання поряд з комплексним системного підходу, врахування структури порушення в цілому, всебічне обстеження психіки дитини, мовлення, пізнавальних процесів, особистісних особливостей розвитку, емоційно-вольової сфери. Для з'ясування стану психічного розвитку дошкільника з порушеннями слуху слід повно і всебічно застосовувати загальні і спеціальні

психологічні методи діагностики, проте в сучасній теорії і практиці вивчення психологічної готовності до навчання в школі дітей дошкільного віку існує ряд проблем.

Водночас, основною проблемою психодіагностичного обстеження дошкільників з порушеннями слуху є відсутність універсальної методики психологічного дослідження стану їхньої ГНШ (Рис. 1. 1.).

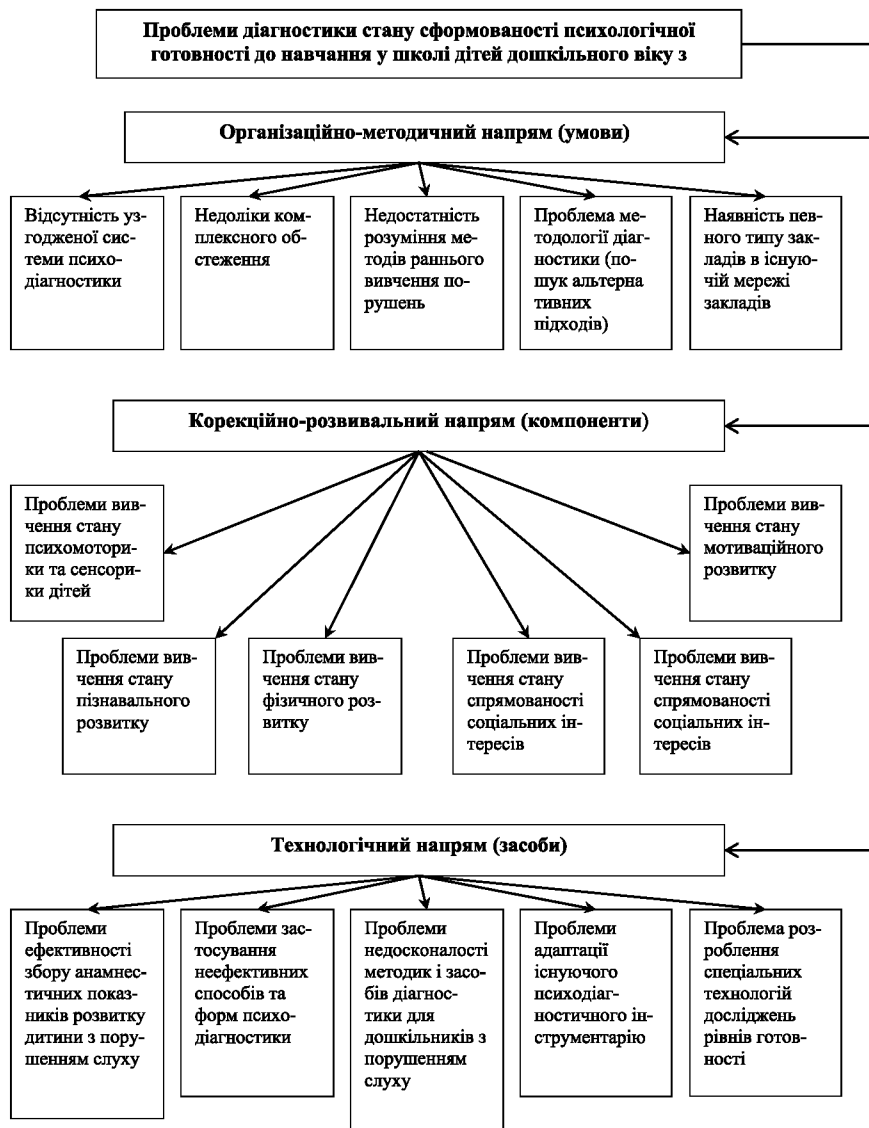

Рис. 1.1. Схема проблем діагностики стану сформованості психологічної готовності до навчання в школі у дошкільників з порушеннями слуху

Встановлено, що під час проведення психодіагностичного обстеження необхідно виконувати низку умов, які забезпечать об'єктивність в оцінюванні стану психічного розвитку дитини.

Йдеться про забезпечення комфорту дитини в ході обстеження, встановлення емоційного контакту; подання інструкції завдань покроково, починаючи з найбільш легких варіантів (з метою створення умов, що забезпечуть необхідну мотивацію дитини до подальшої роботи з експериментатором); диференціація форм та засобів подання інструкції у залежності від стану сформованості комунікативної функції (словесне мовлення, мова жестів); чергування словесних і проєктивних методик (з метою упередження втомлюваності дитини); надання переваги в ігрових формах завдань. Показниками стану сформованості психічного розвитку дитини є також володіння нею правилами поведінки, уміння адекватно реагувати на оцінку виконаного завдання, уміння оцінювати власну роботу, уміння долати труднощі [2, 4, 5].

Л. Виготський, Т. Ілляшенко В. Лубовський, Н. Стадненко, Т. Розанова констатували необхідність вирішення проблеми свочасного виявлення особливостей розвитку в дітей з порушеннями слуху, причиною якої є недостатність методик та діагностики стану їхніх умінь до адаптації, максимальних і потенційних можливостей до навчання в школі, ефективної корекції порушень психічного і фізичного розвитку на ранньому етапі онтогенезу. На сучасному етапі існує декілька рекомендацій з обстеження дітей дошкільного віку з порушеннями слуху, які представлені в працях Т. Богданової, О. Венгер, Г. Вигодської, Е. Леонгард, О. Ієсеніної, Н. Шматко, Т. Пелимської, Л. Фомічової, М. Шеремет [2], але в більшості вони передбачають педагогічний аспект. Останні десятиліття характеризуються інтенсивною розробкою методики раннього виявлення дітей з порушеннями слуху (З. Алієва, Л. Васильєв, Г. Лях А. Марусева, Т. Пелимська, Г. Таварткіладзе; L. Klein, L. Huert, P. Watkin [4].

Загальна проблематика психодіагностичного обстеження полягає у виникненні труднощів у дотриманні специфіки вивчення ГНШ, а саме: певних рекомендацій, що враховують вік дитини, провідний вид діяльності, вікову кризу, новоутворення, індивідуальні особливості розвитку. Т. Богданова, Л. Борщевська, Т. Добровольська, С. Забрамна, І. Левченко, Т. Розанова, О. Речіцька стверджують, що психодіагностика порушеного розвитку повинна з'ясовувати специфічні освітні потреби дитини [2].

Особливої уваги вимагає розроблення технологій відбору діагностичних методів та визначення адаптивних процедур, інструкцій щодо їх використання. Очевидно, що проблемою також є недотримання на практиці застосування психологічних умов ефективності процесу психодіагностичного дослідження. Тому в наш час назріла необхідність удосконалення методичного апарату обстеження дошкільника з порушеним слухом. На думку Н. Стадненко, компетенція фахівців, що проводять психодіагностичне дослідження, також належить до проблемної.

Встановлено, що суттєвою проблемою психодіагностичного обстеження є складність підбору специфічних завдань з вивчення психомоторики дітей з порушеннями слуху у залежності від їх віку і рівня психічного розвитку. З. Боскіс, Т. Богданова, Л. Борщевська, Т. Добровольська, С. Забрамна, І. Левченко,

О. Речіцька, Т. Розанова, Г. Шипіцина наголошують, що саме в дошкільному віці слід приділяти найбільшу увагу особливостям розвитку мовлення і пізнавальної сфери, а перш за все – врахуванню специфіки взаємообумовленості формування та функціонування психічних процесів (мислення і мовлення). Процедура спеціального вивчення включає використання списку слів і фраз із різних тематичних груп, що є найбільш близькими для дошкільника цього віку дозволяє виявити специфіку мовлення. При вивченні психомоторного розвитку рухів, застосовують уповільнений темп їх виконання, враховують рівень оволодіння руховими навичками (у порівнянні із чуучими), фіксують труднощі у зберіганні статичної і динамічної рівноваги [5].

Серйозною проблемою вважається неефективний спосіб проведення психодіагностики. Важливо, щоб орієнтація дослідника повинна бути спрямованою на виявлення можливостей дитини, а не її недоліків, що забезпечується використанням допомоги дорослого в різному форматі [2].

Труднощами у процесі відбору методик для діагностичного обстеження встановлено необхідність врахування психологічних вікових новоутворень, зокрема рівня розвитку перцептивних дій, наочно-образного мовлення, провідної діяльності – ігрової (деталізація її змісту, виду, форми; відображення сюжету в продуктивних видах діяльності, показників розвитку, вирішення завдань шляхом практичного примірювання, а в деяких випадках – методом зорового орієнтування), а також типових видів діяльності – конструювання та малювання [3]. Також проблемою виявлення показників ГНШ у цієї категорії дітей є визначення основних параметрів їх розумового розвитку: стан сформованості здібностей прийняття завдання; розуміння умов завдання; способів виконання (хаотичні рухи, примірювання, цілеспрямовані проби, практичне примірювання, зорова орієнтація); научуваності в процесі обстеження; ставлення до результату діяльності.

Особливу роль у визначенні специфіки пізнавальної сфери набуває вивчення сфери психічних процесів. Нагальна потреба є не лише в констатації специфіки розвитку мислення та мовлення, уяви, а також і пам'яті. Через своєрідність психічного розвитку дітей з порушеннями слуху, вітчизняні вчені Л. Занков, Т. Розанова, І. Соловійов, О. Поросятніков, Ж. Шиф та зарубіжні дослідники F. Blair, R. Conrad, G. Kilpatrick, R. Lindner, J. Morsh, R. Rintner, D. Paterson звертали особливу увагу на співставлення процесів пам'яті глухих і слабкочуючих дошкільників (у запам'ятовуванні, відтворенні і впізнаванні) Тому важливою проблемою вважається ефективно і своєчасне дослідження пам'яті дітей з порушеним слухом [4].

Особливого значення в контексті аналізу проблеми психічного розвитку дошкільників з порушеннями слуху має вивчення соціального розвитку дитини, характеру взаємодії і спілкування нечуючої дитини з дорослими та ровесниками [2]. Дуже важливим є завершальний етап, який вимагає кваліфікованості, компетенції, важливості аргументації своєї позиції, а також тактовності і гуманності фахівців освітніх закладів різного типу у випадку появи проблемної ситуації, недотримання якої може привести до порушення демократичних засад сучасного освітнього процесу або ж виникнення конфліктної ситуації між його суб'єктами [5].

Отже, вивчення проблематики психодіагностики стану сформованості ГНШ у дітей з порушеннями слуху дає можливість визначити існування спектра проблем, які нами структуровано на три групи (умови, компоненти та засоби). Перспективною дослідження у цьому контексті може бути експериментальне дослідження показників ГНШ дошкільників з порушеннями слуху як необхідної передумови до підвищення ефективності системи дошкільної освіти дітей цієї категорії.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED):

1. Гільбух Ю. З. та ін. Визначення психологічної готовності дитини до шкільного навчання / Ю. З. Гільбух, С. Л. Коробко, Л. О. Кондратенко. – К. : Початкова школа, 1988. – 62 с.
2. Hilbukh J.Z. (1988). Vyznachennia psykhologichnoi hotovnosti dytyny do shkilnoho navchannia. Kyiv: Pochatkova shkola (In Ukrainian).
3. Малинович Л. М. Корекційна спрямованість психологічної діагностики стану сформованості готовності до навчання / Л. М. Малинович // Наук. вісн. Львівського держ. ун-ту внутрішніх справ. Сер. психологічна / [за ред. В. В. Середи]. – Львів, 2014. – Вип. 2. – С. 132–141.
4. Malynovych L.M. (2014). Korektsiina spriamovanist psykhologichnoi diahnostryky stanu sformovanosti hotovnosti do navchannia. Nauk. visn. Lvivskoho derzh. un-tu vnutrishnikh sprav. Ser. psykhologichna. Vol.2, pp. 132–141. (In Ukrainian).
5. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників. Авторський колектив: Стадненко Н. М., Ілляшенко Т. Д., Борщевська Л. В., Обухівська А. Г. – Кам'янець-Подільський: видавництво "Абетка", 1998. – 144 с.
6. Metodyka diahnostryky vidkhylen u rozumovomu rozvytku molodshykh shkoliariv ta starshykh doshkilnykiv (1998). Kamianets-Podilskyi: vydavnytstvo "Abetka" (In Ukrainian).
7. Миронова З. В., Пельмская Т. В., Шматко Н. Д. Педагогические методики выявления детей с подозрением на снижение слуха (младенческий, ранний, дошкольный и школьный возраст) / З. В. Миронова, Т. В. Пельмская, Н. Д. Шматко. – М., 2000.
8. Mironova Z. V., Pelymskaja T. V., Shmatko N. D. (2000). Pedagogicheskie metodiki vyjavlennja detej s podozreniem na snizhenie sluha (mladencheskij, rannij, doshkolnyj i shkolnyj vozrast) Moskva (In Russian).
9. Психолого-педагогическая диагностика : Учеб. пособие для студ. высш. пед. учебн. завед. / И. Ю. Левченко, С. Д. Забрамная, Т. А. Добровольская и др. // Под. ред. И. Ю. Левченко, С. Д. Забрамной. – М. : Издательский центр «Академии», 2003. – 320 с.
10. Psihologo-pedagogicheskaja diagnostika (2003). Moskva: Izdatelskij centr «Akademii» (In Russian).

Malynovych L. M., Verkholiak M. R. The diagnosis of psychological readiness of children with hearing impairments for school

Abstract. The article is devoted to one of the most urgent problems of the modern theory of the practice of special psychology – the study of the state of formation of

psychological readiness of children with hearing impairment to school. Article generalizes problem of psycho-diagnostics with a view to preventing their occurrence.

Keywords: psychological readiness to the studies at school, children with violations.

Малинович Л. М., Верхоляк Н. Г. К проблемам диагностики психологической готовности детей с нарушениями слуха к обучению в школе к проблеме

Аннотация. Статья посвящена одной из актуальных проблем современной теории и практики специальной психологии – психологическому изучению состояния сформированности психологической готовности детей с нарушениями слуха к обучению в школе. В работе обобщены проблемы психодиагностики с целью предупреждения их возникновения.

Ключевые слова: психодиагностика, психологическая готовность к школьному обучению, дети с нарушениями слуха (глухие, слабослышащие).

УДК 376

Малишевська І.А.

Етимологія поняття «діти з особливими освітніми потребами»

Анотація. Стаття присвячена теоретико-правовому аналізу поняття «діти з особливими освітніми потребами» в міжнародному та вітчизняному освітньому просторі. Етимологію поняття «діти з особливими освітніми потребами» розглянуто у контексті термінологічного поля інклюзії. В статті проаналізовано сучасні підходи до визначення вище зазначеного поняття у світлі впровадження інклюзивної освіти в Україні.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, етимологія, діти-інваліди, інклюзивна освіта.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку цивілізації освіта як центральна педагогічна умова успішності кожної дитини у дорослому житті має свою чітко окреслену цінність. Цей факт обумовлений потужним потенціалом будь-якого навчально-виховного процесу, який дозволяє досягнути всебічного розвитку особистості дитини, її успішної соціалізації, розвитку пізнавальних можливостей і ціннісних орієнтацій.

Сьогодні вітчизняна система освіти під впливом світових гуманістичних вимог перебуває у стані реформування, обумовленого соціально-економічними, політичними і духовно-культурними перетвореннями в оновлюваному суспільстві. В сучасній освіті реалізується ідея, пов'язана зі зміною цільових установок в освітній галузі – від формування знань до формування компетенцій, від «особистості для суспільства» до «особистості в суспільстві».

Актуальність дослідження. Актуальності набуває необхідність оновлення технологій навчання з метою підвищення якості навчально-виховного процесу, а також питання розробки і впровадження освітніх послуг, що забезпечують розвиток дітей незалежно від стану здоров'я і соціального походження. Логіка розв'язування даної задачі потребує чіткого визначення дефініції, що у першу чергу характеризує дитину як суб'єкт розвитку і об'єкт психолого-педагогічного впливу в умовах інклюзивного освітнього середовища.